

посилюватися. Зокрема, на матеріалі публіцистичних текстів можна простежити основні шляхи реалізації цієї тенденції: спрощення синтаксичних конструкцій, переведення значення в галузь імпліцитного, синтаксична контамінація мовних і мовленнєвих одиниць, зростання інтертекстуальності як свого роду контамінація продуктів мовленнєвої діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Валгина, Н. С. Теория текста [Текст] / Н. С. Валгина. – М. : Логос, 2003. – 280 с.
2. Вихованець, І. Р. Граматика української мови. Синтаксис [Текст] : підручник / І. Р. Вихованець. – К. : Либідь, 1993. – 368 с.
3. Загнітко, А. П. Теоретична граматики української мови : Синтаксис [Текст] : монографія / А. П. Загнітко. – Донецьк : ДонНУ, 2001. – 662 с.
4. Кондратенко, Н. В. Інтертекстуальна номінація в модерністському і постмодерністському художньому дискурсі / Н. В. Кондратенко // Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. – Серія : Філологія. – 2013. – Т. 18. – Вип. 2 (6). – С. 69–73.
5. Кристева, Ю. Бахтин, слово, діалог, роман / Ю. Кристева // Вестник МГУ. – 1995. – № 1. – С. 97–123.
6. Лайонз, Дж. Введение в теоретическую лингвистику [Текст] / Дж. Лайонз. – М. : Прогресс, 1978. – 543 с.
7. Ожегов, С. И. Словарь русского языка / под общ. ред. проф. Л. И. Скворцова. – 24-е изд., испр. – М. : Оникс, Мир и Образование, 2007. – 1200 с.
8. Сиротинина, О. Б. Лекции по синтаксису русского языка [Текст] / О. Б. Сиротинина. – М. : Высшая школа, 1980. – 142 с.
9. Hockett, C. F. A Course in Modern Linguistics [Text] / C. F. Hockett. – N. Y. : Macmillan, 1958. – XI. – 621 p.

Стаття надійшла 08.04.2016 року

УДК 811.162.4'276.2

Juraj Hladký
(Trnava, Slovensko)

O SLANGU (A ARGOTE) V SLOVENSKÝCH VÄZNICIACH

Článok sa zameriava na problémy hodnotenia argotu ako jazykovokomunikačnej stratégie na materiáli väzenského sociolektu. Snaží sa vysvetliť slabú súvislosť argotu sa spoločenským statusom jeho nositeľov a podporiť primárnu funkciu utajiť obsah komunikácie, čo zároveň predpokladá existenciu antagonistického skupiny. Výskum väzenského sociolektu berie do úvahy existenciu prvkov argotu v ňom, no ukazuje, že ako celok nejde o argot, ale o slang (sekundárny slang). Článok dokazuje, že utvorenie argotu musí vzísť z potreby utajiť informácie.

Кľúčové slová: *argot, slang, kód, komunikačná stratégia, utajenie informácie, antagonistická skupina, dyáda, sociálny status.*

Hladky J. The slang (a argot) in Slovak prisons.

The paper focuses on problems with evaluating the argot as a language – communicative strategy on the material of prison sociolect. It tries to explain the weak connection of argot to the social environment, it focuses on the function to suppress the content of the communication which at the same time assumes the existence of an antagonistic group. The research of the prison sociolect, taking into consideration the existing inner language – communicative situation, shows that it is not argot but slang (secondary slang). The paper shows that evaluating the argot in other situations has to come out of the need to suppress the information.

Keywords: *argot, slang, code, communication strategy, suppressing the information, antagonistic group, social status.*

Гладкий Ю. Про сленг у словацьких в'язницях.

У статті на матеріалі соціолекту ув'язнених досліджено проблеми функціонування арго в аспекті мовно-комунікативної стратегії. Зроблено спробу обґрунтувати незначний вплив арго на соціум. Акцентовано увагу на приховуванні справжнього комунікативного змісту, спричиненого присутністю представників протилежної групи. Вивчення тюремного соціолекту в контексті внутрішньої мовно-комунікативної ситуації засвідчує, що це не арго, а сленг (похідний сленг). Проаналізований матеріал демонструє, що використання арго в інших ситуаціях зумовлено намаганням приховати інформацію.

Ключові слова: *арго, сленг, код, комунікативна стратегія, приховування інформації, антагоністична група, соціальний статус.*

Človek počas svojho života sa prirodzene stáva súčasťou rôznych sociálnych prostredí, osvojuje si na rozličnej úrovni a v rozličnej miere aj špecifické komunikačné kódy konkrétneho prostredia. Typickým príkladom obligatorného (pre jednotlivca všeobecne záväzného) sociálneho prostredia je žiacke alebo mládežnícke sociálne prostredie a obligatorného (všeobecne zrozumiteľného) slangu je žiacky alebo mládežnícky slang, ktorý napriek svojej príznakovosti nespôsobuje jazykovokomunikačnú entropiu, a niet teda problémov s vecnoobsahovou (významovou) charakteristikou takýchto slangizmov ani s ich štýlovou (funkčnou) či sociolingvistickou charakteristikou a zatriedením.

Problémy vznikajú v tej skupine slangov, pre ktoré je príznačná determinovanosť z hľadiska spoločenskej rozšírenosti, a teda aj obmedzenosť ovládania ich kódov ostatnou („vonkajšou“) spoločnosťou ako celku. Úplne prirodzene preto platí, že čím menšia a uzavretejšia je konkrétna societa, tým aj komunikačná potencia jej slangu je nižšia. V tomto prípade hovoríme o fakultatívnych či sekundárnych slangoch. Prirodzene, spoločnosť, ktorá nie je súčasťou takejto society, chápe jej jazyk ako menej zrozumiteľný alebo nezrozumiteľný, pôsobiaci až dojmom tabuovosti.

Uvedené atribúty nenáležitým preceňovaním vnútornej tabuovosti takéhoto slangu sa spájali neraz s charakteristikou prostredia a ľudí, pre ktoré boli tieto atribúty podľa majoritnej spoločnosti príznačné. Tak sa stalo, že precenenie sociálnej podmienenosti a všeobecne nízkej zrozumiteľnosti daktorých sekundárnych slangov na úkor svojej vlastnej podstaty a vnútornej komunikačnej stratégie posunulo chápanie ich podstaty do roviny argotu.

V našom príspevku sa budeme zaoberať výrazovou charakteristikou väzenského slangu, ktorý sa často (a nesprávne) pokladá za argot. Prirodzená tabuovosť väznice ako uzavretého sociálnokomunikačného priestoru a spoločensky podmienená tabuizovanosť väzenského prostredia alebo väzenského systému najmä v období socializmu spôsobila, že väzenská reč nadhlo zostala jedným z neskúmaných a nespracovaných sociolektov. Pre svoju exkluzívnosť a potenciálnu tabuovosť, ktorú jej pripisuje vonkajšie spoločenstvo, býva aj súčasnej v odbornej literatúre kvalifikovaná ako argot (napr. publikácia *Sociolekty v basketbalovom a penitenciárnom prostredí*, 1997). Chápanie väzenského sociolektu v nej korešponduje so zaužívanými, no nepresnými a sociálnou príslušnosťou nositeľov nadhodnotenými definíciami, podľa ktorých je argot „tajná reč (jazyk) deklasovaných vrstiev spoločnosti“ či „jazyk spodiny a zločincov“. Uvedené definície pritom dostatočne neberú do úvahy vnútornú podstatu argotu ako komunikačnej stratégie zameranej na utajenie informácie. Jej cieľom je dosiahnutie komunikačného cieľa bez vzniku strát, ktoré by mohli vzniknúť prezradením obsahu komunikácie.

Zdôrazniť azda treba, že v prípade argotu dešifrovať (či identifikovať) špecifické kódy v komunikačných aktoch dokáže len ten, kto je členom komunikačne uzavretého spoločenstva s vopred dohodnutými pravidlami používania špecifických verbálnych či neverbálnych kódov; kto je nositeľom kompetencie komunikovať špecifickým kódom alebo sústavou špecifických kódov, spoločnou veľmi úzkemu okruhu komunikantov, a to bez zreteľa na charakteristiku sociálneho prostredia. To, že pre vznik argotu nie je dôležitá sociálna, ale práve diskrétna, konšpiračná či „utajovacia“ motivácia, napokon presvedčivo ukázal už jazykovedec Pavel Ondrus v diele *Argot slovenských detí*. Povedané ináč: spomínané definície neberú ohľad na základný rozdiel medzi slangom a argotom. Argot na rozdiel od slangu vzniká ako nevyhnutná stratégia na to, aby sme informáciu či celú komunikáciu „ochránili“ pred prezradením, čím by sme utížili hmotnú či nehmotnú ujmu.

Spoznávanie špecifického väzenského systému a komunikačného prostredia pred nami otvoril základnú otázku: do akej miery tento sociolekt teda môžeme pokladať za argotický (keďže väzenský sociolekt za taký pokladá vonkajšie spoločenstvo najmä pre nepoznanie jeho špecifických kódov). Namiesto je otázka, ktoré zo slov používaných odsúdenými vo výkone trestu majú dominantnú konšpiračnú, resp. utajovaciu funkciu, a ktoré zasa pragmatickú funkciu, vychodiacu z bežných pomenúvacích potrieb alebo

z príčin, ktoré pokladáme za príčiny motivujúce vznik slangizmov (napr. ekonomizácia prejavu, ozvláštnenie a pod.).

Za argotizmy všeobecne pokladáme také slová, ktorých funkciou je utajiť obsah slova alebo výpovede. Dešifrovať obsah takéhoto slova (výpovede) môže najčastejšie len veľmi obmedzený okruh komunikantov, resp. potenciálnych príjemcov – v našom prípade sú nimi spoluväzni. Ak by sa význam argotizmu prezradil, stratil by konšpiračnú funkciu – prestal by byť argotizmom. Ak má argot plniť svoju funkciu, v každom sociálnom prostredí sa dá očakávať jeho prítomnosť len v rámci istej malej, obmedzenej záujmovej skupiny, a to najčastejšie na úrovni dyád (vo väzenskej societe napríklad tzv. *kolchozy* a *kolchozníci* – odsúdení, ktorí uzavreli dohodu o vzájomnej pomoci).

V špecifickom a mnohovrstvovom sociálnom a vzťahovom prostredí, akým je väznica, by sme teda museli očakávať, že argotické jazykové prostriedky nebudú všeobecne známe celému spoločenstvu nachádzajúcemu sa vo väznici. Pochopiteľne, nemôže ich poznať najmä antagonistická skupina, v našom prípade príslušníci väzenskej stráže. A keďže väznica je vnútorne bohato štruktúrovaný a hierarchizovaný sociálny systém, nemôže ich poznať ani členovia „cudzích“ skupín väzňov, pred ktorými je potrebné obsah komunikácie (informácie) utajiť. Hranice komunikačnej potencie argotu by tak boli veľmi úzko a prísne vymedzené istým počtom jednotlivcov. Z hľadiska režimu vo výkone trestu či výkonu väzby by mohlo ísť o lexikálne jednotky pomenúvajúce napríklad tzv. nepovolené veci, napr. drogy, zbrane; teda reálie, ktorých prezradením by skupina alebo jednotlivec utrpeli závažnú ujmu.

Prieskum väzenského sociolektu priebežne realizujeme v Ústave na výkon trestu odňatia slobody v Leopoldove, v „najťažšej“ slovenskej väznici. Osobitne sme si všímali realizáciu jazykových prostriedkov, ktoré sa nám spočiatku potenciálne javili ako argotické, pretože dovtedy sme nemali s väzenským sociolektom ani jeho prirodzeným prostredím žiadne skúsenosti. Realizáciu týchto jazykových prostriedkov sme pozorovali v rozličných komunikačných aktoch a kontextoch (odsúdení; odúdení a dozorcovia; dozorcovia).

Výsledok bol prekvapivý – nezistili sme také lexikálne jednotky, ktoré by sme nakoniec mohli označiť ako argotizmy, a ani sami väzni nevedeli uviesť žiadne také slová, čo by účelovo používali na utajenie informácie. Povedané ináč – obsah slov používaných v komunikácii ľudí vo výkone trestu je rovnako známy odsúdeným (resp. obvineným) aj pracovníkom väznice, aj keď často ide o slová označujúce veci alebo činnosti, ktoré sa nezhodujú s pravidlami výkonu väzby alebo trestu (napr. *holub* – správa prenesená z väznice prostredníctvom inej osoby, *koňovať*, *púšťať šarkana* – dopravovať niečo z okna cely prostredníctvom koňa, *šarkana*, t.j. na niti priviazaného vrečka, aby mohol byť vtiahnutý do okna inej cely, *tvrdé* – finančná hotovosť, *kultúra* – pornografický časopis, *servis* – vyrovnanie si dlhu u spoluväzňa (*majetkami*), *feleše*, *klepetá*, *klepky*, *lafety*, *bobule* – tabletky s omamujúcim účinkom (*erko* rohylnol, *hnedé*

antasman, kukurica parofilyn, kyseláč alnagon, mercedes noxyron) a cigarety (dym, gulatá, ubalená, špakovina), teda majetky – vo výkone trestu veľmi cenený obchodný artikel na získanie si rešpektu a závislosti iných odsúdených.

Obidve sociálne skupiny (ľudia vo výkone trestu aj pracovníci) dokážu identifikovať denotát, ktorý slovo označuje. V súčasnosti sa nám preto nejaví ako dominantná práve konšpiračná, argotická funkcia týchto jednotiek, hoci pôvodne taká mohla byť.

V korpuse asi 400 získaných lexikálnych jednotiek a ustálených slovných spojení je množstvo takých, ktoré pomenúvajú realie úzko súvisiace s výkonom trestu alebo väzby, no evidentne vznikli z pragmatických pomenúvacích či ekonomizačných potrieb (*bočáky* – namieru šité väzenské nohavice s vreckami na boku nohavic, *brigadír* – väzeň poverený vedením skupiny odsúdených, *černáky* – čierna väzenská pracovná kombinéza, *kolchoz* – dohoda väzňov, *kolchozníkov*, o vzájomnej pomoci v čase núdze, *ponorka* – eskortný autobus pripomínajúci ponorku, *medved'* – bezpečnostný opasok s putami, *televízor* – nepriehľadná sklená tabuľa umiestnená za oknom a zabraňujúca komunikácii prostredníctvom okna, *telefón* odtok umývadla alebo toalety, ktorý môže slúžiť na komunikáciu medzi viacerými celami, *cigánsky deň* – bezpečnostná prehliadka osôb a priestorov vo väznici, *biela výmena* – výmena posteľnej bieleznej, *filcung* – osobná prehliadka, *diera* cela určená na výkon disciplinárneho trestu, *samotka*, *kukér* priezorník na dverách cely a pod. Väzenský sociolekt obsahuje z hľadiska motivácie pomenovaní pomerne čitateľný register pomenovaní osôb vo výkone trestu (*konfoš*, *náter*, *degeš*, *kanibal*; podľa spáchaného trestného činu: *mordár*, *elpéčkar*, *postupkár*, *prcačkár*) a pomenovaní osôb v antagonistickej represívnej skupine – pracovníkov väznice (*otvor-zatvor*, *diklovač*, *kukučka/kukučkár*, *kápo*, *špakár/špačkár*, *bachar/bachár*, *chlpáč*, *pangel*).

V slovníku sa nachádzajú aj také jednotky, ktoré vznikli v dôsledku úsilia zaujať či ako dôsledok jazykovej hry (*čamčukovať* – potichu sa rozprávať, aby nebolo počuť obsah rozhovoru, *el paso/elpaso* – lúpežné prepadnutie (podľa iniciálových písmen), podobne *pépečko* podmienené prepustenie z výkonu trestu, *postupka* trestný čin lúpeže (podľa poradia čísel: § 234), *fírer* riaditeľ väznice, *ritier* väzeň s homosexuálnym správaním).

Nie všetky slangizmy vyskytujúce sa v reči väzenskej komunity môžeme pokladať za exkluzívne vyjadrovacie prostriedky väzenskej subkultúry. Prirodzene tu dochádza k prienikom viacerých skupín slangov, osobitne takých, ktorých nositeľmi boli odsúdení v minulosti. Keďže väzenské prostredie je existenčne späté s kriminálnym prostredím, časť lexikálnych prostriedkov je doň importovaná z kriminálneho slangu (pôvodne azda argotu, ktorý sa však prezradením a rozšírením v komunikácii prehodnotil na slang): *vyfotiť* – obhliadnuť si objekt pred vlámaním sa doň, *matroš* 1. predmety používané na vlámanie sa do objektov, 2. tovar, s ktorým sa dá vo výkone trestu kupčiť,

lopata, čorka (< róm. *čorel* okradnúť) ukradnutá vec, lup, *intrig* 1. zrada, podvod, 2. výmysel, nepravdivá informácia a i.

Vo väzniciach s mužskou klientelou sa nachádzajú v slovníku odsúdených aj lexikálne jednotky, ktoré pochádzajú z vojenského slangu, keďže pre mnohých odsúdených bolo vojenské prostredie obligatórne a daktorými svojimi príznakmi sa podobá na väzenské: *bojovka* – žiarovka s malou intenzitou žiarenia, *kantína* – ústavný bufet, predajňa potravín a drogistického tovaru, *kombajn* – zariadenie na balenie šúl'aných cigariet, *konár* – horné ležadlo poschodovej postele, *nášup* 1. prídavok jedla, 2. trest pridaný k pôvodnému trestu, 3. príjem nových vojakov (odsúdených), *rakvička* typ kratšej postele, *sčíták/sčíták* (večerná) uzávierka stavu vojakov (odsúdených), *bager* lyžica a i. Na Slovensku bola vojenská povinnosť zrušená v 90. rokoch a postupne dôjde k oslabovaniu týchto presahov.

V slovníku väzenského sociolektu nachádzame aj prvky, ktoré nemajú príznak prostredia, v ktorom vznikli a v ktorom sa používajú, a mohli by vzniknúť a používať sa v ktoromkoľvek inom prostredí. Komunikačná aj priestorová uzavretosť väzenského prostredia však neumožňujú presah týchto jednotiek do iných slangov: *hlušina* – nie dobré a nevýdatné jedlo, *letisko* – veľký koláč z kysnutého cesta, *nafta, ropa* – silný čaj alebo káva a i.).

Osobitnú skupinu predstavuje okruh slov súvisiaci aj s takou prirodzenou tabuovou oblasťou, akou je intímny (sexuálny) život vo výkone trestu: *buzerant* > *buk* > *bučina, bukvice, žena, ritier, kohútik, sliepočka, zajačik* – človek s homosexuálnym správaním, *hadica, kábel, klobáska, kár* – penis, *hoňas/honáš, trestačka* – masturbácia, *chynd'ák* – zadok, *lyžiar, lyžovanie* – masturbačná technika. Špecifikum väzenskej reči, ktoré sa prejavuje aj na morfológickom pláne a v javí sa v tomto prostredí mimoriadne príznakové, je používanie feminín za maskulína. Ak sa odsúdení rozprávajú o spoluväzňovi s výrazným homosexuálnym správaním, zhovárajú sa o ňom často tak, akoby bol ženou. Neraz sa pomenúvanie takýchto väzňov prejavuje aj na rovine vlastného mena – komunita upustí od krstného mena odsúdeného a nazýva ho prechýleným krstným menom (Peter > *Petra*) alebo mu prideli nápadné, nie veľmi frekventované ženské meno (napr. Patrícia, Michaela). To sa stáva jeho prezývkou. V slovníku sa však nachádza aj okruh slov, ktoré súvisia s pomenúvaním konkrétnych sexuálnych praktík, a takisto od nich odvodených názvov osôb (vykonávateľov deja).

Ďalším dôvodom, prečo lexikálne prostriedky väzenskej reči sú všeobecne ťažko zrozumiteľné a prečo sa v minulosti generalizovali za prostriedky argotu, je multilingválnosť tohto sociálneho prostredia. Historicky a spoločensky podmienený bilingvizmus, resp. multilingvizmus podnes utvára podmienky na obohacovanie lexiky väzenskej reči. Podmienky pre historicky podmienenú multilingválnosť boli utvárané najneskôr v 2. polovici 19. storočia – napríklad prvé väznice v Uhorsku (Leopoldov, Ilava) sa stali nápravnými zariadeniami

s pôsobnosťou takmer pre celé Rakúsko-Uhorsko a úradnými jazykmi v nich bola nemčina a neskôr maďarčina.

V rámci Československa po roku 1918 a najmä po roku 1945 sa do slovenských väzenských ústavov dostalo mnoho ľudí z Čiech a odsúdení Slováci putovali do českých väzníc alebo pracovných táborov. Väznice sa stali pomerne uzavretými jazykovo-sociálnymi systémami, kde sa do aktívneho kontaktu dostávali slovenčina, čeština a v starších obdobiach aj nemčina a maďarčina, ale aj ďalšie jazyky, osobitne rómčina. Lexikálne prvky týchto jazykov sa dostávali do slovníka väzenskej subkultúry. Nemožno však jednoznačne tvrdiť, že to bolo z dôvodu utajovania komunikácie.

Osobitné a exkluzívne postavenie v sociolekte väzenskej subkultúry majú slová pochádzajúce z rómčiny. Na jednej strane je to do istej miery prirodzený odraz profilu klientely väzenského systému, na strane druhej prijímanie slov z rómčiny mohlo byť pôvodne motivované aj úsilím po utajení obsahu komunikácie alebo prostým prijímaním takýchto slov s úmyslom zexkluzívniť slovník väzenskej subkultúry: *čúro* – nôž, *devla* – boh (najčastejšie v povzdychu: *Ó, devla! Ó, bože*), *balevas* – slanina (< *bale* < *balo* prasa), *kandel* – (*te khandel* zapáchať) zápach v cele, *[o] máro* chlieb, *pangel* – zamestnanec väznice (< *phándlo*; *phanglimo* väznica), *báro gan(g)stro* – väzeň stojaci v hierarchii subkultúry na najvyšších miestach (napr. má *majetky*), *dikel* – priezorník v cele (*te dikhel* pozerat' sa, vidiet'). Pôvodne argotickú povahu mohlo mať rómske slovo *arak* (pozor; používa sa vo funkcii výzvy).

Väčšina z lexikálnych prostriedkov, ktoré môžeme označiť ako typické pre väzenskú reč, má domáci pôvod. Slangové (príp. pôvodne argotické slová) najčastejšie vznikali týmito spôsobmi:

- a) rozšírením sémantickej štruktúry (na princípe metafory alebo metonymie, *rakvička* – menší typ väzenskej postele, *ponorka* – eskortný autobus, *vianočka* – človek, ktorý vo výkone trestu strávil jeden rok < synekdochicky Vianoce);
- b) deriváciou, deformovaním, skracovaním slov (*ponorák* – ponorný varič; *matroš* < *materiál*: 1. káva, čaj, tabak (t.j. materiál, ktorý možno použiť ako platidlo; syn. *majetky*), 2. pomôcky používané pri vlámaní sa do objektov; *hláska* správa hlásená väzenským rozhlasom);
- c) jazykovou hrou (*maternica* – jaternica, *klepetá* < *klepky* analgetiká, hypnotiká a iné farmaká s podobným účinkom, *ritier* (< *rit'* – zadok);
- d) z iniciálových výrazov (*pépečko* – podmienené prepustenie), iné sa kombinujú s jazykovou hrou *elpaso* (lúpežné prepadnutie);
- e) prostým preberaním z iných jazykov (najmä z rómčiny, češtiny, nemčiny a maďarčiny: z nem. *filcung* – prehliadka (< nem. *filzen* prehliadať), z češtiny už zastar. *špejhýř* – priezorník v dverách cely, maď. *degeš* (< *dögös* – zdochlina; vo väzenskom slangu hlupák).

Pri tvorení slangizmov dochádza občas aj k nežiaducej intersociolektickej polysémii, ktorá môže viesť k zámene denotátov, napr. *vychoška*: 1. mládež. vychovávateľka, 2. väzen. vychádzka; *kupko*: 1. mládež. kúpalisko, 2. väzen. čas určený na kúpanie a osobnú hygienu.

Viacvrstvosť komunity odsúdených osôb, ktorí žijú na jednom mieste, zanecháva výrazné stopy v jazyku, ktorým komunikujú. Odôvodnene môžeme predpokladať, že toto sociálne nárečie sa môže v jednotlivostiach odlišovať od väzenskej reči, ktorá sa používa v inej väznici (napr. za slovo *televízor* nepriehľadná plocha umiestnená za oknom cely tak, aby zabraňovala výhľadu (Leopoldov) sa používa slangizmus *satelit* (väznica v meste Martin). Tieto rozdiely nebudú veľké, pretože dochádza k pomerne častým presunom obvinených či odsúdených medzi jednotlivými ústavmi.

Pozorovanie jazykovokomunikačných aktov členov väzenského spoločenstva, v ktorých sa uvedené aj ďalšie jednotky uplatňovali, nám neumožňujú hodnotiť ich ako argotické, pretože nemajú funkciu utajovať obsah komunikácie a aktívne ich používa väzenská societa, ale aj členovia antagonistickej skupiny (zamestnanci). Ináč sa však komunikačná potencia väzenského sociolektu javí pri pohľade „zvonka“, z pozície nezainteresovanej spoločnosti, ktorá špecifické kódy tohto fakultatívneho sociálneho nárečia nepozná, pretože jeho komunikačná potencia je obmedzená na pomerne uzavretý okruh komunikantov, členov konkrétnej society. Mnohé slová, ktoré aj v súčasných špeciálnych aj lexikografických prácach sú kvalifikované ako argotizmy, sú vlastne sekundárne slangizmy. Napríklad B. Hochel v *Slovníku slovenského slangu* (1993, s. 77) slovo *filcung* kvalifikuje ako argotizmus. Aj keď lexikálna jednotka si zachovala príznak svojho pôvodu či typického komunikačného prostredia, pôvod slova či jeho komunikačný priestor (napr. väzenské, vojenské, dílerské prostredie) ešte nemusí byť presným indikátorom argotu. Zdá sa, že novšie publikácie sa začínajú s problematikou komunikačnej potencie sekundárnych slangov a funkčnou charakteristikou jednotlivých jednotiek postupne vysporadúvať, ako to naznačil prvý zväzok diskutovaného Slovníka súčasného slovenského jazyka (napr. heslo *bachar/bachár* sa už uvádza s kvalifikátorom slang., s. 211; porov. Slovník nespisovné češtiny, 2006, s. 50).

Predchádzajúci výklad nemal za cieľ konštatovať, že existenciu argotu vo väzenskom či inom fakultatívnom prostredí nepredpokladáme. Doktoré zo slov používaných vo väzenskej reči mohli pôvodne vzniknúť ako argotizmy, no prezradením ich obsahu alebo častým používaním v komunikácii stratili svoju pôvodnú utajovaciu funkciu. Ak sa potom rozšírili v komunikačných aktoch (najmä ak prenikli do slovníka zamestnancov) a naďalej sa používajú vo svojom pôvodnom (t. j. argotickom) význame, stali sa súčasťou väzenského slangu, ako sme to naznačili v predchádzajúcich príkladoch. Naopak, ak slovo po prezradení obsahu nevstúpilo do širšieho komunikačného priestoru a

nezaradilo sa do väzenského slangu, mohlo veľmi rýchlo zaniknúť (príp. zanikol len argotický význam slova).

Analýza asi 400 špecifických lexikálnych jednotiek používaných vo väzenskom prostredí ukazuje, že sociálna, ale aj priestorová akčnosť väzenskej reči je výrazne obmedzená, a preto je azda aj najtypickejším predstaviteľom fakultatívnych slangov. Jeho komunikačná potencia je veľmi vysoká vo svojom vlastnom prirodzenom prostredí, no naopak, smerom navonok, je veľmi nízka (podobne je to aj v prípade argotu). Slangizmy používané vo väzenskej reči sú exkluzívnymi vyjadrovacími prostriedkami väzenskej subkultúry – ich exkluzivita sa prejavuje v rovine jednotlivých vecnoobsahových okruhov slov, a tie sa v iných skupinách slangu nevyskytujú, resp. vyskytujú sa iba okrajovo ako dôsledok prieniku lexiky väzenského slangu. Veľká časť slangizmov priamo súvisí s výkonom trestu, a teda je situačne a komunikačne viazaná na väzenské spoločenstvo; iba okrajovo môžeme uvažovať infiltrácii daktorých prvkov z väzenského slangu do komunikačnej sféry malých sociálnych skupín. V tejto charakteristike sa teda skrýva odpoveď na apriórne, no neadekvátne zaradenie väzenského sociolektu k argotu. Lexikálne prvky tohto sociolektu vyvolávajú z hľadiska nezainteresovaného príjemcu, ktorý nie je (nebol) príslušníkom väzenského spoločenstva, prirodzenú jazykovokomunikačnú entropiu. Jej dôsledok preto v chápaní „vonkajšieho“ spoločenstva môže posúvať podstatu tohoto sekundárneho či faultatívneho slangu do roviny argotu.

LITERATÚRA

1. Hochel, B.: *Slovník slovenského slangu*. Bratislava: Hevi 1993. 188 s.
2. Odaloš, P.: *Sociolekty v basketbalovom a penitenciárnom prostredí*. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 1997. 92 s. ISBN 80-8055-031-X.
3. Ondrus, P.: *Sociálne nárečia na Slovensku*. Zv. 1. Argot slovenských detí. Bratislava : SPN 1977. 248 s.
4. *Slovník nespisovné češtiny*. Ed. J. Hugo. Praha : Maxdorf, 2009. 501 s. ISBN 978-80-7345-198-1.
5. *Slovník súčasného slovenského jazyka*. Zv. 1. A – G. Ed. K. Buzássyová, A. Jarošová. Bratislava : Veda, 2006. 1134 s. ISBN 80-224-0932-4.

Стаття надійшла 09.01.2016 року

УДК 811.161.2'367

Ніна Грозян
(Сімферополь, Україна)

КЛАСИФІКАЦІЙНІ ОЗНАКИ ДРУГОРЯДНИХ ЧЛЕНІВ РЕЧЕННЯ

Статтю присвячено з'ясуванню класифікаційних ознак другорядних членів речення в річищі сучасних наукових досліджень. Окреслено категорію членів речення